

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Кафедра загальної хімії

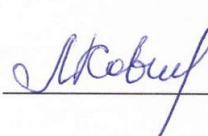
«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор ННІ лісового і
садово-паркового господарства
проф. Лакида П.І.
» травня 2019 р.

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО

на засіданні кафедри загальної,
органічної та фізичної хімії
Протокол № 10 від 22.05.2019 р.

 Завідувач кафедри
доц. Ковшун Л.О.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Хімія

(назва навчальної дисципліни)

напрямок підготовки _____
(шифр і назва напрямку підготовки)
спеціальність _____ 206 – Садово-паркове господарство _____
(шифр і назва спеціальності)
спеціалізація _____
(назва спеціалізації)
Факультет/ННІ _____ ННІ лісового і садово-паркового господарства _____
(назва факультету)
Розробник: _____ професор, доктор хімічних наук Антрапцева Н.М. _____

Київ – 2019 р.

1. Опис навчальної дисципліни

«Хімія»
(назва)

Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень		
Освітньо-кваліфікаційний рівень	Бакалавр (бакалавр, спеціаліст, магістр)	
Напрямок підготовки		
Спеціальність	206 – садово-паркове господарство (шифр і назва)	
Спеціалізація		
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Нормативна	
Загальна кількість годин	150	
Кількість кредитів ECTS	5	
Кількість змістових модулів	5	
Курсовий проект (робота) (якщо є в робочому навчальному плані)	- (назва)	
Форма контролю	Екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки	2019 - 2020	2019 - 2020
Семестр	1	1
Лекційні заняття	30 год.	8 год.
Практичні, семінарські заняття	- год.	- год.
Лабораторні заняття	30 год.	8 год.
Самостійна робота	90 год.	134 год.
Індивідуальні завдання	- год.	- год.
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних - самостійної роботи студента –	<u>4 год.</u> <u>6 год.</u>	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Досягнення хімічної науки широко використовують в багатьох напрямках хімізації сучасного садово-паркового господарства. Застосовують різноманітні мінеральні добрива, в тому числі з мікроелементами, удобрювальні суміші, рідкі комплексні добрива для відкритого та закритого ґрунту, гідропоніки. Використовують хімічні препарати під час проведення звичайних та інтенсивних технологій вирощування садово-паркових та декоративних культур, заходів хімічної меліорації ґрунтів (вапнування, гіпсування, боротьба з засоленням) та ін. З кожним роком розширюється асортимент препаратів хімічного захисту рослин від шкідників та хвороб садово-паркових культур.

Ефективне застосування широкого асортименту різних хімічних речовин можливе лише на основі їх науково обґрунтованого дозування, що потребує від спеціалістів певного рівня хімічних знань. Вміння визначати вміст хімічних елементів в об'єктах навколишнього середовища - ґрунтах, воді, рослинах, дозволяють свідомо вносити мінеральні добрива, проводити профілактичні екологічні заходи і таким чином вчасно захищати людину і природу від дії шкідливих забруднюючих факторів.

Вирощування декоративних рослин на поживних середовищах, зокрема в субстратній (гідрокультурі), гідропонній та аеропонній культурах, потребує великої кількості технологічних операцій, пов'язаних із застосуванням хімічних сполук. У майбутньому ці способи будуть успішно конкурувати із традиційними способами вирощування декоративних та квіткових рослин.

З метою раціонального, економічного та екологічно безпечного використання хімічних сполук та препаратів майбутні фахівці лісового та садово-паркового господарства повинні не тільки мати певний запас хімічних знань, але і перетворити їх на практичні навички та вміння.

Дисципліна «Хімія» належить до загальноосвітніх фундаментальних дисциплін, знання якої необхідні для подальшого вивчення професійно-орієнтованих та спеціальних дисциплін. Освоєння основ хімії є необхідним ланцюгом у ґрунтовній підготовці кваліфікованих спеціалістів садово-паркового господарства.

Основною *метою* вивчення курсу «Хімія» є забезпечення студентів знаннями основ хімії, які допоможуть їм добре засвоїти профільюючі дисципліни, а в практичній роботі будуть сприяти розумінню хімічних аспектів заходів, спрямованих на покращення якості садово-паркової продукції.

Основні завдання курсу «Хімія»:

- засвоєння основних закономірностей хімічних перетворень, хімічних властивостей біогенних елементів та їх найважливіших сполук, особливостей процесів, що відбуваються у природі, хімічному, сільськогосподарському та лісовому виробництві;
- засвоєння теоретичних основ аналітичної хімії та методів якісного і кількісного хімічного аналізу ґрунтів, мінеральних добрив, засобів захисту лісових культур та обробки насіння, продукції лісівництва та декоративного садівництва;
- оволодіння основними прийомами виконання хімічного експерименту, способами обробки та узагальнення одержаних результатів;
- створення у студентів міцних хімічних знань, які необхідні для подальшого вивчення спеціальних дисциплін;
- набуття студентами вмінь використовувати одержані знання і навички у практичному лісовому та садово-парковому виробництві.

У результаті вивчення хімії студент повинен

знати:

- основні теоретичні положення загальної, неорганічної, органічної, аналітичної, фізичної та колоїдної хімії;

- особливості хімії біогенних елементів та їх найважливіших сполук;
- роль біогенних елементів у життєдіяльності рослин;
- особливості хімії найважливіших класів органічних сполук;
- суть, переваги та недоліки різних методів аналітичного аналізу;
- застосування хімічних сполук у практиці лісового та садово-паркового господарства.

в м і т и:

- користуватися навчальною, методичною та довідковою літературою;
- на основі положень сучасної загальної хімії передбачати хімічні властивості сполук, що містять біогенні макро- та мікроелементи;
- керувати процесами, що відбуваються в живій природі, ґрунтах: йонний обмін, гідроліз, окиснення-відновлення, комплексоутворення, ін;
- розрізняти класи органічних сполук, важливих для процесів життєдіяльності рослин;
- виконувати базові експериментальні роботи, що складають основу хімічного аналізу, узагальнювати та систематизувати одержані результати;
- визначати якісний та кількісний склад штучних і природних об'єктів, що мають важливе значення в лісовому та садово-парковому господарстві;
- використовувати набуті знання, уміння, навички для вивчення загальнобіологічних та спеціальних дисциплін, для вирішення практичних питань лісгосподарського та садово-паркового господарства.

3. Програма та структура навчальної дисципліни

- повного терміну денної (заочної) форми навчання;
- скороченого терміну денної (заочної) форми навчання

Змістовий модуль 1. Сучасна систематика неорганічних сполук і хімічних реакцій

Тема лекційного заняття 1. Роль хімії в сучасному лісовому і садово-парковому господарстві

Місце хімії серед природничих наукових дисциплін. Предмет та задачі хімії. Внесок українських вчених у розвиток хімічної науки.

Роль хімії у сільському, лісовому і садово-парковому господарстві. Основні напрямки хімізації сучасного лісового і садово-паркового господарства. Агроекологічні проблеми хімізації АПК України. Хімія та охорона навколишнього середовища.

Тема лекційного заняття 2. Сучасне трактування основних понять і законів хімічної стехіометрії

Основні поняття атомно-молекулярного вчення: молекула, атом, хімічний елемент, проста та складна речовина, відносна атомна та молекулярна маси, моль, молярна маса.

Основні стехіометричні закони та розрахунки за ними. Їх застосування у практиці лісового та садово-паркового господарства.

Тема лекційного заняття 3. Сучасна систематика неорганічних сполук і хімічних реакцій

Сучасна номенклатура та принципи класифікації неорганічних сполук. Одержання та хімічні властивості кислот, основ, кислих, основних, подвійних, змішаних солей. Генетичний зв'язок між основними класами неорганічних сполук.

Класифікація хімічних реакцій. Стехіометричні і нестехіометричні реакції, спряжені реакції, ланцюгові реакції.

Тема лекційного заняття 4. Координаційні (комплексні) сполуки

Поширення координаційних сполук та їх роль у живій природі. Основні закономірності та етапи утворення комплексного йону. Координаційна теорія Вернера. Типові комплексоутворювачі, ліганди, координаційні числа. Класифікація та номенклатура координаційних сполук. Хімічні властивості координаційних сполук. Константа стійкості комплексних йонів. Поняття про подвійні та змішані солі. Їх хімічні властивості

Змістовий модуль 2. Будова атома і хімічний зв'язок

Тема лекційного заняття 5. Сучасні уявлення про будову атомів хімічних елементів

Роль будови атома в передбаченні фізичних і хімічних властивостей елементів та їх сполук. Роль будови атома в передбаченні фізичних і хімічних властивостей елементів та їх сполук. Катодні та рентгенівські промені. Природа радіоактивного випромінювання. Штучна радіоактивність. Перші моделі атома. Основні положення теорії будови атома Бора.

Сучасні уявлення про будову атома. Стан електрона в атомі. Квантові числа. Поняття про електронну оболонку атома, орбіталі, енергетичні рівні та підрівні, їх ємкість. Принципи заповнення орбіталей електронами. Електронні та електронно-графічні формули; їх застосування для визначення валентних можливостей та ступенів окиснення елементів.

Тема лекційного заняття 6. Періодичний закон і періодична система хімічних елементів Д.І. Менделєєва

Сучасне формулювання періодичного закону. Періодична система елементів Д.І. Менделєєва, її структура. Поняття про групи, підгрупи, періоди, s-, p-, d-елементи. Зміни по періодах і групах радіусів атомів, енергії йонізації, електронегативності, металічних, неметалічних, кислотно-основних, окисно-відновних властивостей елементів. Основні закономірності періодичної системи та їх застосування для передбачення хімічних властивостей сполук.

Тема лекційного заняття 7. Хімічний зв'язок і будова молекул

Сучасні уявлення про природу хімічного зв'язку. Основні типи і характеристики хімічного зв'язку. Ковалентний зв'язок. Обмінний та донорно-акцепторний механізм його утворення. Властивості ковалентного зв'язку: полярність, кратність, насиченість, напрямленість у просторі. Природа йонного зв'язку. Ступінь йонності зв'язку. Відмінності йонного та ковалентного зв'язків. Водневий зв'язок. Механізм утворення та особливості, роль в процесах життєдіяльності рослин. Металічний зв'язок, його основні характеристики. Хімічний зв'язок і властивості сполук.

Будова молекул. Міжмолекулярна взаємодія. Агрегатні стани речовини. Загальна характеристика твердого стану речовини. Кристалічний і аморфний стан твердої речовини. Типи кристалічних решіток. Будова реального кристалу. Особливості рідкого стану речовини

Змістовий модуль 3. Основні закономірності хімічних перетворень

Тема лекційного заняття 8. Хімічна кінетика та хімічна рівновага

Основні поняття термодинаміки: система, процес, термодинамічні зміни. Сучасні уявлення про внутрішню енергію, роботу, ентальпію, тепловий ефект хімічної реакції. Функції процесу та функції стану системи. Термохімія. Закон Гесса та його наслідки. Теплоти утворення, згоряння, розчинення, нейтралізації. Стандартний стан речовини. Обчислення теплових ефектів реакцій. Ентропія, її фізичний смисл. Критерії рівноваги та направленості процесів у хімічних та біохімічних системах.

Основні поняття хімічної кінетики. Швидкість хімічної реакції та фактори, що впливають на неї. Закон діючих мас. Константа швидкості хімічної реакції. Вплив температури на швидкість реакції. Правило Вант-Гоффа.

Поняття про каталіз та його природу. Гомогенний каталіз, його механізм. Енергія активації каталітичних реакцій. Гетерогенний каталіз. Ферментативний каталіз.

Оборотні та необоротні реакції. Хімічна рівновага та вплив на нього зовнішніх факторів. Константа хімічної рівноваги. Зміщення хімічної рівноваги. Принцип Ле-Шательє. Поняття про фазову рівновагу. Умови фазової рівноваги у багатофазній, багатокомпонентній си-

стемі. Правило фаз Гіббса. Застосування правила фаз Гіббса для однокомпонентної системи. Фазові переходи першого роду. Діаграма стану води.

Роль уявлень хімічної кінетики та хімічної рівноваги у розумінні хімічних і біологічних процесів.

Тема лекційного заняття 9. Фізико-хімічна природа розчинів

Загальні уявлення про дисперсні системи. Класифікація дисперсних систем, їх властивості та методи одержання. Поняття про розчини, їх роль у системі живлення рослин. Фізико-хімічна природа розчинів. Сольватація і тепловий ефект розчинення. Поняття про кристалогідрати. Способи вираження концентрації розчинів.

Властивості розчинів електролітів. Основні положення теорії електролітичної дисоціації. Механізм електролітичної дисоціації. Кількісні характеристики процесу дисоціації: ступінь та константа електролітичної дисоціації. Сильні та слабкі електроліти. Константа дисоціації слабких електролітів, її взаємозв'язок зі ступенем дисоціації. Амфотерні електроліти. Реакції в розчинах електролітів. Йонні рівняння реакцій.

Колігативні властивості розчинів неелектролітів. Зміна температури замерзання та кипіння. Поняття про кріоскопію та ебуліоскопію. Осмос. Осмотичний тиск. Значення осмотичних ефектів в життєдіяльності живих організмів.

Фізичний зміст поверхневих явищ (адсорбції, когезії, адгезії). Сорбційні процеси та їх теоретичне обґрунтування. Адсорбція фізична та хімічна (хемосорбція). Поверхнево-активні (ПАР) і поверхнево-інактивні речовини. Гідрофільні і гідрофобні тверді тіла. Явища змочування та розтікання, їх практичне значення.

Тема лекційного заняття 10. Гідроліз солей

Вода як слабкий електроліт. Йонний добуток води. Водневий і гідроксильний показники. Способи вимірювання рН. Загальні відомості про індикатори. Характеристика середовища розчинів за допомогою рН. Буферні розчини. Механізм буферної дії.

Суть та причини гідролізу солей. Значення процесу гідролізу для життєдіяльності рослин. Типи гідролізу солей. Поняття про явище повного гідролізу. Константа та ступінь гідролізу солей. Фактори, що впливають на зміщення хімічної рівноваги процесів гідролізу. Шляхи керування процесами гідролізу. Вплив процесів гідролізу на реакцію середовища ґрунтового розчину. Поняття про хімічну меліорацію ґрунтів.

Тема лекційного заняття 11. Окисно-відновні процеси та умови їх перебігу

Загальні поняття про окисно-відновні процеси. Найважливіші окисно-відновні процеси, що відбуваються у рослинах, ґрунтах, природних водах. Ступінь окиснення елементів у сполуках. Типові окисники та відновники. Окисно-відновна двоїстість. Правила складання рівнянь окисно-відновних реакцій. Класифікація окисно-відновних реакцій. Вплив середовища на перебіг окисно-відновних реакцій. Поняття про окисно-відновні потенціали. Умови перебігу окисно-відновних реакцій та визначення їх напрямку.

Основи електрохімії. Гальванічні елементи. Хімічні джерела електричного струму, їх будова, принцип роботи. Суть процесу електролізу та його кількісні характеристики. Електроліз розплавів і розчинів. Закони Фарадея. Практичне застосування електролізу.

Поняття про корозію металів. Види корозійних руйнувань. Загальна характеристика корозійних процесів. Хімічна та електрохімічна корозія. Швидкість корозії та фактори, що впливають на неї. Методи захисту металів та техніки від корозії.

Змістовий модуль 4. Хімія біогенних елементів та їх сполук

Тема лекційного заняття 12. Загальні властивості неметалів та їх найважливіших сполук

Поняття про біогенні макро- та мікроелементи. Їх біологічне значення. Застосування сполук цих елементів у системі живлення та захисту лісових і садово-паркових культур.

Значення гідрогену як найпоширенішого елемента природи. Своєрідність електронної будови атома Гідрогену. Положення Гідрогену в періодичній системі та специфічність його

властивостей. Способи добування, фізичні та хімічні властивості водню. Застосування водню та його сполук.

Вода. Значення води у життєдіяльності дерев, кущів, квітів. Роль води як розчинника. Геометрія і фізичні властивості її молекул. Аномалії рідкого і твердого станів води. Хімічні властивості води. Природна вода та способи її очищення.

Загальна характеристика елементів VII-A групи. Особливості електронної будови атомів галогенів. Їх типові валентності та ступені окиснення у сполуках, фізичні та хімічні властивості в елементному стані. Особливості хімії Флуору та його сполук. Фтороводень, фторидна кислота, фториди; їх хімічні властивості.

Хімія Хлору та його сполук. Хлороводень, хлоридна кислота, хлориди; їх хімічні властивості. Особливості хімії сполук Броду, Йоду.

Сполуки Фтору, Хлору, Броду, Йоду в лісовому та садово-парковому господарстві.

Тема лекційного заняття 13. Неметали VI-A, V-A груп та їх найважливіші сполуки

Загальна характеристика елементів VI-A групи. Особливості електронної будови атомів Оксигену, Сульфур у та її аналогів. Їх типові валентності та ступені окиснення у сполуках.

Оксиген і Сульфур як органогенні елементи. Значення кисню в життєдіяльності рослин. Кругообіг кисню у природі. Роль кисню, сірки та їх сполук у лісовому та садово-парковому господарстві. Хімія сполук Оксигену. Пероксид водню, його кислотні та окисно-відновні властивості. Хімія сполук Сульфур: добування та хімічні властивості гідрогенсульфіду, оксидів сульфур, сульфатної, сульфідної, сульфідної кислот та їх солей. Сульфатна кислота у виробництві мінеральних добрив. Препарати живлення та захисту лісових і садово-паркових культур на основі сульфурвмісних сполук.

Загальна характеристика елементів V-A групи. Характер зв'язків та ступені окиснення елементів у сполуках. Нітроген і Фосфор як біогенні елементи. Фізичні та хімічні властивості азоту і фосфору. Кругообіг азоту в природі. Одержання та хімічні властивості сполук Нітрогену: амоніаку, амоній гідроксиду, оксидів нітрогену, нітратної, нітритної кислот, їх солей. Азотні добрива.

Одержання та хімічні властивості сполук фосфору: оксидів, моно- та поліфосфатних кислот, фосфатів (середні, гідро-, дигідро-), поліфосфатів

Асортимент фосфорних добрив; їх хімічні властивості та основні способи добування.

Тема лекційного заняття 14. Загальні властивості металів

Положення металів у періодичній системі елементів. Загальна характеристика металів. Особливості електронної будови їх атомів. Фізичні та хімічні властивості металів. Закономірності зміни хімічної активності металів у періодах і групах періодичної системи. Електрохімічний ряд напруг металів та основні висновки з нього.

Натрій, Калій, Магній, Кальцій як біологічно активні елементи. Їх роль у життєдіяльності рослин. Калійні добрива. Сполуки Кальцію у заходах хімічної меліорації ґрунтів.

Біогенні метали побічних підгруп та їх сполуки. Участь сполук біогенних металів (Cu, Zn, Co, Ni, Mn, Fe, V, Mo та ін.) у процесах, що відбуваються в живій природі: йонного обміну, гідролізу, окиснення-відновлення, комплексоутворення.

Застосування сполук металів-мікроелементів у лісовому господарстві, садівництві. Солі Купруму, Цинку, Феруму, Барію, Меркурію у системі захисту рослин.

Тема лекційного заняття 15. Хімія сполук Карбону

Карбон як найважливіший біогенний елемент. Атомні характеристики, валентні стани та типові ступені окиснення Карбону. Кругообіг карбону в природі. Силіцій як ґрунтоутворюючий елемент. Хімічні властивості та застосування неорганічних сполук Карбону: карбон(IV) оксид, карбонатна кислота, карбонати, гідрогенкарбонати. Роль вуглекислого газу в життєдіяльності рослин. Парниковий ефект вуглекислого газу.

Органічні сполуки, як сполуки, що беруть участь у процесах життєдіяльності рослин. Особливості органічних сполук Карбону. Теорія хімічної будови органічних сполук О.М. Бу-

тлерова. Типи хімічних зв'язків в органічних сполуках. Поняття про гомологічні ряди, функціональні групи. Класифікація, номенклатура та ізомерія органічних сполук. Електронна будова, реакційна здатність, типи реакцій органічних сполук.

Вуглеводні та їх похідні. Гомологічні ряди та номенклатура вуглеводнів алканів, алкенів, алкінів. Їх хімічні властивості на прикладі метану, етилену, ацетилену, бензолу. Основні поняття хімії полімерних сполук: елементарний ланцюг, мономер, полімер, реакції полімеризації, поліконденсації.

Спирти і феноли. Загальна характеристика і номенклатура одноатомних, багатоатомних спиртів, фенолів. Властивості спиртів і фенолів на приклади метанолу, етанолу, гліцерину, фенолу. Їх добування, застосування.

Альдегіди і карбонові кислоти. Функціональні групи і гомологічні ряди альдегідів і одноосновних карбонових кислот. Їх одержання, властивості на прикладі формальдегіду, оцтового альдегіду, метанової та етанової кислот.

Класифікація, фізичні та хімічні властивості вуглеводів: моносахаридів, ди-, полісахаридів. Крохмаль, целюлоза; способи добування та утворення в природі, властивості, застосування. Значення вуглеводів для живих організмів.

Аміни, амінокислоти, білки. Загальні поняття, значення їх в процесах життєдіяльності живих організмів.

Змістовий модуль 5. Теоретичні та експериментальні основи якісного аналізу

Тема лабораторного заняття 1. Теоретичні основи якісного хімічного аналізу

Предмет, завдання та методи аналітичної хімії. Значення її для практики лісового та садово-паркового господарства. Сучасні вимоги до масового аналізу: експресність, чутливість, відтворюваність, точність.

Теоретичні основи аналітичної хімії: хімічна рівновага в гомогенних та гетерогенних системах. Реакції йонного обміну, процеси комплексоутворення, окиснення-відновлення, гідролізу в хімічному аналізі.

Основні принципи та поняття якісного аналізу. Макро-, мікро-, напівмікрометоди. Поняття про хімічні реактиви, аналітичні реакції, вимоги до них. Посуд та реактиви в якісному напівмікрометоді. Класифікація методів аналізу. Основні етапи та техніка виконання хімічного аналізу. Відбір середньої проби.

Якісні аналітичні реакції, їх чутливість, специфічність, селективність. Групові, селективні та специфічні реагенти. Дробний та систематичний аналіз.

Тема лабораторного заняття 2. Якісний аналіз катіонів I-III аналітичних груп

Принципи аналітичної класифікації катіонів. Амоніачно-фосфатна класифікація катіонів. Перша, друга, третя аналітичні групи катіонів та їх загальна характеристика.

Перша аналітична група катіонів (NH_4^+ , K^+ , Na^+). Якісні аналітичні реакції виявлення катіонів. Друга аналітична група катіонів. Дія групового реагенту та властивості фосфатів, що утворюються. Методи розділення катіонів II аналітичної групи. Аналітичні реакції виявлення катіонів Fe^{2+} , Fe^{3+} , Mg^{2+} , Ca^{2+} , Mn^{2+} , Al^{3+} . Третя аналітична група катіонів. Дія групового реагенту. Аналітичні реакції виявлення та розділення катіонів Zn^{2+} , Cu^{2+} .

Тема лабораторного заняття 3. Якісний аналіз аніонів I-III аналітичних груп

Класифікація аніонів. Перша, друга, третя аналітичні групи аніонів. Загальна характеристика. Дія групових реагентів. Якісні аналітичні реакції виявлення аніонів SO_4^{2-} , PO_4^{3-} , CO_3^{2-} , Cl^- , Br^- , I^- , NO_3^- , NO_2^- .

Тема лабораторного заняття 4. Аналіз кристалічної речовини невідомого складу

Способи підготовки речовин до аналізу: розчинення, сплавлення, мінералізація біологічних об'єктів. Основні етапи аналізу кристалічної речовини невідомого складу.

Змістовий модуль 6. Теоретичні та експериментальні основи кількісного аналізу

Тема лабораторного заняття 5. Теоретичні основи кількісного хімічного аналізу

Загальна характеристика та основні поняття кількісного аналізу. Класифікація та суть хімічних методів кількісного аналізу, їх переваги та недоліки. Техніка роботи, розрахунки на прикладі мінеральних добрив, засобів захисту рослин. Раціональний вибір методів кількісного аналізу. Основні положення та суть гравіметричного аналізу.

Тема лабораторного заняття 6. Титриметричні методи кількісного аналізу.

Метод кисотно-основного титрування

Класифікація титриметричних методів кількісного аналізу. Теоретичні основи титриметричного аналізу. Розрахунки в титриметричному аналізі. Стандартні та стандартизовані розчини, способи їх приготування. Статистична обробка та узагальнення результатів аналізу. Абсолютна та відносна похибка аналізу.

Огляд титриметричних методів аналізу. Суть методу нейтралізації та його можливості. Криві титрування, точка еквівалентності. Поняття про індикатори, їх вибір, помилки титрування. Вимоги до вихідної речовини методу. Приготування стандартних і робочих розчинів методу. Практичне застосування методу нейтралізації на прикладі визначення тимчасової твердості води.

Тема лабораторного заняття 7. Методи окисно-відновного титрування.

Метод перманганатометрії.

Класифікація методів редоксиметрії та їх практичне застосування. Метод перманганатометрії. Загальна характеристика та можливості методу. Стандартні та робочі розчини. Встановлення точки еквівалентності та умови перманганатометричних визначень. Приготування та визначення концентрації розчинів щавлевої кислоти та калій перманганату. Визначення концентрації йонів феруму (II).

Тема лабораторного заняття 8. Метод комплексонометричного титрування

Комплексні сполуки з органічними лігандами в хімічному аналізі. Комплексонометричні властивості. Суть та основні принципи комплексонометричних визначень. Поняття про метал-індикатори. Робочі розчини методу та умови виконання комплексонометричного титрування. Застосування методу комплексонометрії для визначення загальної твердості води, концентрації йонів купруму, цинку, кальцію, магнію, інших макро- і мікроелементів.

Тема лабораторного заняття 9. Фізико-хімічні методи аналізу

Класифікація фізико-хімічних методів аналізу. Їх суть та можливості. Перспективи розвитку і застосування сучасних фізико-хімічних методів аналізу для моніторингу забруднення повітря, ґрунтів, якості води у природних та штучних водоймах, визначення складу мінеральних добрив, засобів захисту лісових та садово-паркових рослин, кущів, квітів, інших біологічних об'єктів.

Структура навчальної дисципліни «Хімія»

/* кількість годин для скороченого терміну денної та заочної форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	денна форма				Заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		л	лаб.	с.р.		л	лаб.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Змістовий модуль 1. Сучасна систематика неорганічних сполук і хімічних реакцій								
Тема 1. Роль хімії в сучасному лісовому господарстві	5/*2	2/*1	1/*-	2/*1	2/*1	-/*-	-/*-	2/*1
Тема 2. Сучасне трактування основних понять і законів хімічної стехіометрії.	5/8	2/2	1/2	2/4	4.5/4.5	0.5/0.5	-/-	4/4
Тема 3. Сучасна систематика неорганічних сполук і хімічних реакцій.	9/13	2/4	4/4	3/5	11/12	-/-	1/2	10/10
Тема 4. Координаційні (комплексні) сполуки	9/5	2/1	2/2	5/2	7.5/2.5	0.5/0.5	1/-	6/2
Разом за змістовим модулем 1:	28/28	8/8	8/8	12/12	25/20	1/1	2/2	22/17
Змістовий модуль 2. Будова атома і хімічний зв'язок								
Тема 5. Сучасні уявлення про будову атомів хімічних елементів.	10/10	2/2	2/2	6/6	13/13	1/1	-/-	12/12
Тема 6. Періодичний закон і періодична система хімічних елементів Д.І. Менделєєва.	6/6	2/2	2/2	2/2	11/11	1/1	-/-	10/10
Тема 7. Хімічний зв'язок і будова молекул.	10/10	2/2	2/2	6/6	9/5	1/1	-/-	8/8
Разом за змістовим модулем 2:	26/26	6/6	6/6	14/14	33/33	3/3	-/-	30/30
Змістовий модуль 3. Основні закономірності хімічних перетворень								
Тема 8. Хімічна кінетика та хімічна рівновага.	8/8	2/2	2/2	4/4	6.5/4	0.5/1	-/-	6/3
Тема 9. Фізико-хімічна природа розчинів.	8/8	2/2	2/2	4/4	10.5/9	0.5/1	2/2	8/6
Тема 10. Гідроліз солей.	8/8	2/2	2/2	4/4	7.5/8	0.5/1	1/1	6/6
Тема 11. Окисно-відновні процеси та умови їх перебігу.	8/8	2/2	2/2	4/4	11.5/8	0.5/1	1/1	10/6
Разом за змістовим	32/32	8/8	8/8	16/16	36/29	2/4	4/4	30/21

модулем 3:								
Змістовий модуль 4. Хімія біогенних елементів та їх сполук								
Тема 12. Загальні властивості неметалів та їх найважливіших сполук.	8/8	2/2	2/2	4/4	5/5	0.5/1	0.5/1	4/3
Тема 13. Неметали VI-A, V-A груп та їх найважливіші сполуки.	8/8	2/2	2/2	4/4	5/6	0.5/1	0.5/1	4/4
Тема 14. Загальні властивості металів.	8/8	2/2	2/2	4/4	7/7	0.5/1	0.5/1	6/5
Тема 15. Хімія сполук карбону.	10/10	2/2	2/2	6/6	9/10	0.5/1	0.5/1	8/8
Разом за змістовим модулем 4:	34/34	8/8	8/8	18/18	26/28	2/4	2/4	22/20
Змістовий модуль 5. Теоретичні та експериментальні основи якісного і кількісного аналізів								
Тема 16. Теоретичні основи якісного і кількісного хімічного аналізів.	4/-	-/-	2/-	2/-	7/-	-/-	1/-	6/-
Тема 17. Якісний аналіз катіонів і аніонів I-III аналітичних груп	7/-	-/-	4/-	3/-	7/-	-/-	1/-	6/-
Тема 19. Аналіз кристалічної речовини невідомого складу.	8/-	-/-	4/-	4/-	7/-	-/-	1/-	6-
Тема 20. Титриметричні методи кількісного аналізу. Метод кислотно-основного титрування.	8/-	-/-	4/-	4/-	10/-	-/-	2/-	8/-
Тема 22. Методи окисно-відновного титрування. Метод перманганатометрії.	8/-	-/-	4/-	4/-	7/-	-/-	1/-	6/-
Тема 23. Метод комплексонометричного титрування.	4-	-/-	2/-	2-	6/-	-/-	-/-	6/-
Тема 24. Фізико-хімічні методи аналізу.	4/-	-/-	2/-	2/-	4/-	-/-	-/-	4/-
Разом за змістовим модулем 5:	36/-	-/-	18/-	18/-	34/-	-/-	4/-	30/-
Усього годин:	150/120	30/30	30/30	90/60	150/120	8/12	16/10	126/98
Усього годин:	150/120	30/30	30/30	90/60	150/120	8/12	16/10	126/98

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	-	

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	-	

6. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Обладнання хімічної лабораторії. Основні правила роботи. Техніка безпеки. Методи виконання хімічного експерименту.	2
2.	Лабораторні дослідження генетичного зв'язку між класами неорганічних сполук.	2
3.	Експериментальне дослідження способів їх одержання та вивчення хімічних властивостей координаційних сполук.	2
4.	Складання електронних формул атомів та визначення валентного стану, ступенів окиснення елементів у сполуках.	2
5.	Експериментальне дослідження зміни властивостей елементів та їх сполук по періодах і групах періодичної системи Д.І. Менделєєва.	2
6	Дослідження впливу температури та концентрації реагуючих речовин на швидкість хімічної реакції.	2
7.	Реакції в розчинах електролітів. Лабораторні дослідження хімічних властивостей розчинів електролітів.	2
8.	Визначення рН середовища за допомогою індикаторів, рН-метру, йономера. Експериментальне вивчення процесу гідролізу солей та факторів, що впливають на нього.	2
9.	Експериментальне вивчення впливу середовища на перебіг окисно-відновних реакцій.	2
10.	Дослідження хімічних властивостей найважливіших сполук елементів VII-A – V-A груп.	2
11.	Дослідження хімічних властивостей найважливіших сполук біогенних металів..	2
12.	Експериментальне вивчення хімічних властивостей найважливіших органічних сполук.	2
13.	Засвоєння техніки виконання аналітичних операцій якісного і кількісного хімічного аналізів. Виконання реакцій виявлення катіонів і аніонів I-III аналітичних груп.	2
14.	Аналіз кристалічної речовини невідомого складу (на прикладі солей).	2
15.	Титриметричні методи кількісного аналізу. Методи нейтралізації та перманганатометрії. Приготування робочих розчинів та встановлення їх концентрації. Експериментальні контрольні задачі з визначення: а) концентрації луку; б) тимчасової твердості води; в) вмісту Феруму в солі Мора; г). вмісту нітритів.	2
	Всього лабораторних занять: 30 год.	

7. Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами

Контрольні питання з курсу "ХІМІЯ"

(спеціальність 205 – лісове господарство)

1. Основні напрямки хімізації лісового і садово-паркового господарства.
2. Основні поняття атомно-молекулярного вчення: молекула, атом, хімічний елемент, проста та складна речовина, відносна атомна та молекулярна маси, моль, молярна маса.
3. Основні стехіометричні закони хімії та їх застосування.
4. Основні положення сучасної теорії будови атома. Хвильова природа електрона. Поняття про орбіталь, енергетичні рівні та підрівні, їх ємкість. Квантові числа. Послідовність заповнення орбіталей електронами. Принцип Паулі, правило Хунда, правила Клечковського. Електронні та електронно-графічні формули атомів, їх застосування для визначення валентних станів та ступенів окиснення елементів у сполуках.
5. Періодична система Д.І. Менделєєва, її структура. Поняття про групи, підгрупи, періоди, s-, p-, d-елементи. Сучасне формулювання періодичного закону. Основні закономірності періодичної системи: зміна радіусів атомів, енергії іонізації, електронегативності, кислотно-основних, окисно-відновних, металічних та неметалічних властивості елементів по періодах і групах.
6. Сучасні уявлення про хімічний зв'язок. Основні характеристики хімічного зв'язку. Типи хімічного зв'язку. Ковалентний зв'язок. Обмінний та донорно-акцепторний механізм утворення ковалентного зв'язку. Властивості ковалентного зв'язку. Йонний зв'язок. Природа йонного зв'язку як граничного випадку ковалентного полярного зв'язку. Відмінності йонного та ковалентного зв'язків. Водневий зв'язок. Механізм його утворення та особливості, роль в утворенні асоціатів. Металічний зв'язок. Механізм його утворення.
Хімічний зв'язок та валентність. Хімічний зв'язок та властивості сполук.
7. Сучасна номенклатура та принципи класифікації неорганічних сполук. Одержання та хімічні властивості кислих, основних, подвійних, змішаних солей. Генетичний зв'язок між основними класами неорганічних сполук.
Класифікація хімічних реакцій.
8. Координаційні сполуки. Хімічний зв'язок в координаційних сполук. Основні закономірності та етапи утворення комплексного йону. Теорія будови координаційних сполук (теорія Вернера). Типові комплексоутворювачі, ліганди, координаційні числа. Класифікація, номенклатура та хімічні властивості координаційних сполук. Дисоціація та константа стійкості комплексного йону.
9. Хімічна кінетика. Основні поняття хімічної кінетики. Швидкість хімічних реакцій. Фактори, що впливають на неї. Закон діючих мас. Правило Вант-Гоффа. Поняття про каталіз та його природу.
10. Необоротні та оборотні реакції. Хімічна рівновага. Константа рівноваги. Вплив зовнішніх факторів на хімічну рівновагу. Зміщення хімічної рівноваги.
11. Загальні уявлення про дисперсні системи. Класифікація дисперсних систем, їх властивості та методи одержання. Поняття про розчини, їх роль у системі живлення рослин. Фізико-хімічна природа розчинів. Сольватація і тепловий ефект розчинення. Поняття про кристалогідрати. Способи вираження концентрації розчинів.
12. Властивості розчинів електролітів і неелектролітів. Основні положення теорії електролітичної дисоціації. Механізм електролітичної дисоціації. Кількісні характеристики процесу дисоціації: ступінь та константа електролітичної дисоціації. Сильні та слабкі електроліти. Константа дисоціації слабких електролітів, її взаємозв'язок зі ступенем дисоціації. Амфотерні електроліти. Реакції в розчинах електролітів. Йонні рівняння реакцій.

13. Колігативні властивості розчинів неелектролітів. Зміна температури замерзання та кипіння. Поняття про кріоскопію та ебуліоскопію. Осмос. Осмотичний тиск. Значення осмотичних ефектів в життєдіяльності живих організмів.

14. Фізичний зміст поверхневих явищ (адсорбції, когезії, адгезії). Сорбційні процеси та їх теоретичне обґрунтування. Адсорбція фізична та хімічна (хемосорбція). Поверхнево-активні (ПАР) і поверхнево-інактивні речовини. Гідрофільні і гідрофобні тверді тіла. Явища змочування та розтікання, їх практичне значення.

15. Вода як слабкий електроліт. Йонний добуток води. Водневий і гідроксильний показники. Способи вимірювання рН. Загальні відомості про індикатори. Характеристика середовища розчинів за допомогою рН. Буферні розчини. Механізм буферної дії.

16. Суть та причини гідролізу солей. Значення процесу гідролізу для життєдіяльності рослин. Типи гідролізу солей. Поняття про явище повного гідролізу. Константа та ступінь гідролізу солей. Фактори, що впливають на зміщення хімічної рівноваги процесів гідролізу. Шляхи керування процесами гідролізу. Вплив процесів гідролізу на реакцію середовища ґрунтового розчину. Поняття про хімічну меліорацію ґрунтів.

17. Загальні поняття про окисно-відновні процеси. Найважливіші окисно-відновні процеси, що відбуваються у рослинах, ґрунтах, природних водах. Ступінь окиснення елементів у сполуках. Типові окисники та відновники. Окисно-відновна двоїстість. Правила складання рівнянь окисно-відновних реакцій. Класифікація окисно-відновних реакцій. Вплив середовища на перебіг окисно-відновних реакцій. Поняття про окисно-відновні потенціали. Умови перебігу окисно-відновних реакцій та визначення їх напрямку.

18. Основи електрохімії. Поняття про корозію металів. Види корозійних руйнувань. Загальна характеристика корозійних процесів. Хімічна та електрохімічна корозія. Швидкість корозії та фактори, що впливають на неї. Методи захисту металів і сплавів від корозії.

19. Поняття про біогенні макро- та мікроелементи. Їх біологічне значення. Застосування сполук цих елементів у системі живлення та захисту лісових і садово-паркових культур.

20. Значення гідрогену як найпоширенішого елемента природи. Своєрідність електронної будови атома гідрогену. Положення гідрогену в періодичній системі та специфічність його властивостей. Способи добування, фізичні та хімічні властивості водню. Застосування водню та його сполук.

21. Вода. Значення води у життєдіяльності дерев, кущів, квітів. Роль води як розчинника. Геометрія і фізичні властивості її молекул. Аномалії рідкого і твердого станів води. Хімічні властивості води. Природна вода та способи її очищення.

22. Загальна характеристика елементів VII-A групи. Особливості електронної будови атомів галогенів. Їх типові валентності та ступені окиснення у сполуках, фізичні та хімічні властивості в елементному стані. Особливості хімії фтору та його сполук. Фтороводень, фторидна кислота, фториди; їх хімічні властивості. Сполуки фтору, хлору в технології зберігання та переробки деревини. Хімія хлору та його сполук. Хлороводень, хлоридна кислота, хлориди; їх хімічні властивості, застосування в лісовому та садово-парковому господарстві. Особливості хімії сполук Брому, Йоду. Йод як мікроелемент.

23. Загальна характеристика елементів VI-A групи. Особливості електронної будови атомів Оксигену, Сульфуру та її аналогів. Їх типові валентності та ступені окиснення у сполуках. Значення кисню в життєдіяльності рослин. Кругообіг кисню у природі. Роль кисню, сірки та їх сполук у лісовому та садово-парковому господарстві. Хімія сполук Оксигену. Пероксид водню, його кислотні та окисно-відновні властивості.

24. Хімія сполук Сульфуру: добування та хімічні властивості гідрогенсульфіду, оксидів сульфуру, сульфатної, сульфідної, сульфідної кислот та їх солей. Сульфатна кислота у виробництві мінеральних добрив. Препарати живлення та захисту лісових і садово-паркових культур на основі сульфурвмісних сполук.

25. Загальна характеристика елементів V-A групи. Характер зв'язків та ступені окиснення елементів у сполуках. Нітроген і Фосфор як біогенні елементи. Фізичні та хімічні властивості азоту і фосфору. Кругообіг азоту в природі. Одержання та хімічні властивості сполук

Нітрогену: амоніаку, амоній гідроксиду, оксидів нітрогену, нітратної, нітритної кислот, їх солей. Азотні добрива.

26. Одержання та хімічні властивості сполук фосфору: оксидів, моно- та поліфосфатних кислот, фосфатів (середні, гідро-, дигідро-), полі фосфатів. Асортимент фосфорних добрив; їх хімічні властивості та основні способи добування.

26. Положення металів у періодичній системі елементів. Загальна характеристика металів. Особливості електронної будови їх атомів. Фізичні та хімічні властивості металів. Закономірності зміни хімічної активності металів у періодах і групах періодичної системи. Електрохімічний ряд напруг металів та основні висновки з нього.

27. Натрій, калій, магній, кальцій як біологічно активні елементи. Їх роль у життєдіяльності рослин. Калійні добрива. Сполуки кальцію у заходах хімічної меліорації ґрунтів.

28. Біогенні метали побічних підгруп та їх сполуки. Участь сполук біогенних металів (Cu, Zn, Co, Ni, Mn, Fe, V, Mo та ін.) у процесах, що відбуваються в живій природі: йонного обміну, гідролізу, окиснення-відновлення, комплексоутворення.

29. Застосування сполук металів-мікроелементів у лісовому господарстві, садівництві. Солі Купруму, Цинку, Феруму, Барію, Меркурію у системі захисту рослин.

30. Карбон як найважливіший біогенний елемент. Атомні характеристики, валентні стани та типові ступені окиснення Карбону. Кругообіг карбону в природі. Силіцій як ґрунтоутворюючий елемент. Хімічні властивості та застосування неорганічних сполук Карбону: карбон(IV) оксид, карбонатна кислота, карбонати, гідрогенкарбонати. Роль вуглекислого газу в життєдіяльності рослин. Парниковий ефект вуглекислого газу.

31. Теорія хімічної будови органічних сполук О.М. Бутлерова. Особливості органічних сполук Карбону. Типи хімічних зв'язків в органічних сполуках. Поняття про гомологічні ряди, функціональні групи. Класифікація, номенклатура та ізомерія органічних сполук. Електронна будова, реакційна здатність, типи реакцій органічних сполук.

32. Вуглеводні та їх похідні. Гомологічні ряди та номенклатура вуглеводнів алканів, алкенів, алкінів. Їх хімічні властивості на прикладі метану, етилену, ацетилену, бензолу. Основні поняття хімії полімерних сполук: елементарний ланцюг, мономер, полімер, реакції полімеризації, поліконденсації.

33. Спирти і феноли. Загальна характеристика і номенклатура одноатомних, багатоатомних спиртів, фенолів. Властивості спиртів і фенолів на приклади метанолу, етанолу, гліцерину, фенолу. Їх добування, застосування.

34. Альдегіди і карбонові кислоти. Функціональні групи і гомологічні ряди альдегідів і одноосновних карбонових кислот. Їх одержання, властивості на прикладі формальдегіду, оцтового альдегіду, метанової та етанової кислот.

35. Класифікація, фізичні та хімічні властивості вуглеводів: моносахаридів, ди-, полісахаридів. Крохмаль, целюлоза; способи добування та утворення в природі, властивості, застосування. Значення вуглеводів для живих організмів.

36. Аміни, амінокислоти, білки. Загальні поняття, значення їх в процесах життєдіяльності живих організмів.

37. Класифікація методів аналітичної хімії. Сучасні вимоги до масового аналізу: експресність, чутливість, відтворюваність, точність.

38. Основні принципи та поняття якісного аналізу. Макро-, мікро-, напівмікрометоди. Поняття про хімічні реактиви, аналітичні реакції, вимоги до них. Посуд та реактиви в якісному напівмікрометоді. Класифікація методів якісного аналізу. Основні етапи та техніка виконання хімічного аналізу. Відбір середньої проби.

39. Якісні аналітичні реакції, їх чутливість, специфічність, селективність. Групові, селективні та специфічні реагенти. Дробний та систематичний аналіз.

40. Принципи аналітичної класифікації катіонів. Амоніачно-фосфатна класифікація катіонів. Перша, друга, третя аналітичні групи катіонів та їх загальна характеристика.

41. Перша аналітична група катіонів (NH_4^+ , K^+ , Na^+). Якісні аналітичні реакції виявлення катіонів.

42. Друга аналітична група катіонів. Загальна характеристика. Дія групового реагенту та властивості фосфатів, що утворюються. Методи розділення катіонів II аналітичної групи. Аналітичні реакції виявлення катіонів Fe^{2+} , Fe^{3+} , Mg^{2+} , Ca^{2+} , Mn^{2+} , Al^{3+} .

43. Третя аналітична група катіонів. Дія групового реагенту. Аналітичні реакції виявлення та розділення катіонів Zn^{2+} , Cu^{2+} .

44. Класифікація аніонів. Перша, друга, третя аналітичні групи аніонів. Загальна характеристика. Дія групових реагентів. Якісні аналітичні реакції виявлення аніонів SO_4^{2-} , PO_4^{3-} , CO_3^{2-} , Cl^- , Br^- , I^- , NO_3^- , NO_2^- .

45. Способи підготовки речовин до аналізу: розчинення, сплавлення, мінералізація біологічних об'єктів. Основні етапи аналізу кристалічної речовини невідомого складу.

46. Загальна характеристика та основні поняття кількісного аналізу. Класифікація та суть хімічних методів кількісного аналізу, їх переваги та недоліки. Техніка роботи, розрахунки на прикладі мінеральних добрив, засобів захисту рослин. Раціональний вибір методів кількісного аналізу. Основні положення та суть гравіметричного аналізу.

47. Класифікація титриметричних методів кількісного аналізу. Теоретичні основи титриметричного аналізу. Розрахунки в титриметричному аналізі. Стандартні та стандартизовані розчини, способи їх приготування. Статистична обробка та узагальнення результатів аналізу. Абсолютна та відносна похибка аналізу.

48. Суть методу нейтралізації та його можливості. Криві титрування, точка еквівалентності. Поняття про індикатори, їх вибір, помилки титрування. Вимоги до вихідної речовини методу. Приготування стандартних і робочих розчинів методу. Практичне застосування методу нейтралізації на прикладі визначення тимчасової твердості води.

49. Класифікація методів редоксиметрії та їх практичне застосування. Метод перманганатометрії. Загальна характеристика та можливості методу. Стандартні та робочі розчини. Встановлення точки еквівалентності та умови перманганатометричних визначень. Приготування та визначення концентрації розчинів щавлевої кислоти та калій перманганату. Визначення концентрації йонів феруму (II).

50. Комплексні сполуки з органічними лігандами в хімічному аналізі. Комплекси та їх хімічні властивості. Суть та основні принципи комплексонометричних визначень. Поняття про метал-індикатори. Робочі розчини методу та умови виконання комплексонометричного титрування. Застосування методу комплексонометрії для визначення загальної твердості води, концентрації йонів купруму, цинку, кальцію, магнію, інших макро- і мікроелементів.

51. Класифікація фізико-хімічних методів аналізу. Їх суть та можливості. Перспективи розвитку і застосування сучасних фізико-хімічних методів аналізу для моніторингу забруднення повітря, ґрунтів, якості води в природних та штучних водоймах, визначення складу мінеральних добрив, засобів захисту лісових та садово-паркових рослин, кущів, квітів, інших біологічних об'єктів.

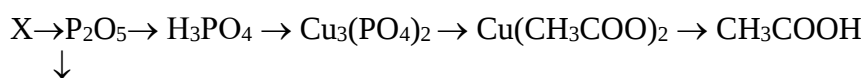
7. Комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами

Колоквіум з модулю № 1

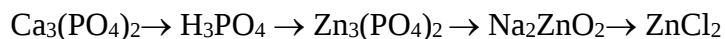
«Сучасна систематика неорганічних сполук і хімічних реакцій»

Варіант № 1

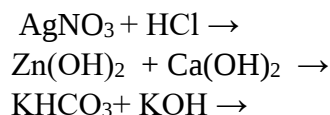
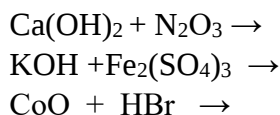
1. Охарактеризувати хімічні властивості сульфатної кислоти.
2. Скласти рівняння реакцій, за допомогою яких можна здійснити такі перетворення :

↓

3. Написати всі можливі реакції, що відбуваються між ферум (III) гідроксидом і хлоридною кислотою. Дати назву продуктам реакцій.
4. Закінчити рівняння реакцій:

5. Скласти структурно-графічні формули сполук: калій сульфату, манган (II) гідроксонітрату, кальцій карбонату, нітратної кислоти.
6. Дати відповіді на тестові завдання:

1. Встановіть відповідність між класом неорганічних сполук та їх прикладами:

(50)	А оксиди	1. H_3PO_4	5. N_2O_5
	Б основи	2. $\text{Ca}_3(\text{PO}_4)_2$	6. NaOH
	В кислоти	3. CuO	7. Ca(OH)_2
	Г солі	4. CuSO_4	8. HNO_3

2. Солі, утворені кислотою H_2SO_4 , називаються ...

(50) (впишіть відповідь одним словом)

3. Сіль $\text{Cr}_2(\text{SO}_4)_3$ утворюється під час взаємодії H_2SO_4 з:

(50) 1. Cr(OH)_3 ; 2. CrO_3 ; 3. Cr_2O_3 4. $\text{H}_2\text{Cr}_2\text{O}_7$.

4. Стосовно кислих солей вірними є твердження:

(50) 1. продукт неповного заміщення гідроксильних груп основи на кислотний залишок;
2. продукт неповного заміщення водню багатоосновної кислоти на метал чи йон амонію;
3. утворюються під час взаємодії надлишку кислоти з основою;
4. утворюються під час взаємодії надлишку основи з кислотою.

5. (100) Взаємодією купрум (II) гідроксиду з ортофосфатною кислотою можна отримати (залежно від умов) таку кількість солей ...

(впишіть вірну відповідь цифрою, складіть рівняння реакцій)

6. Продуктом взаємодії натрій гідроксиду з карбонатною кислотою є кисла сіль складу ...

(75) (впишіть формулу і назву цієї солі)

7. Всі солі середні в ряді сполук:

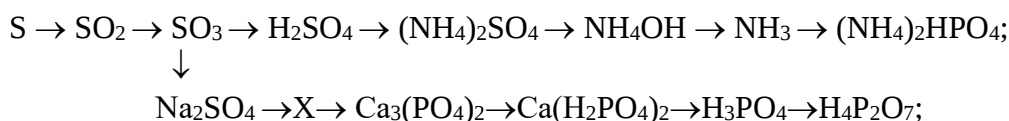
(50) 1. FeOHCO_3 , CaOHCl , CuOHNO_3 ;
2. NaHCO_3 , ZnHPO_4 , $\text{Cu(HCO}_3)_2$;
3. $\text{CuSO}_4 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$, $\text{Cu(NO}_3)_2$, MgCl_2 .

Колоквіум з модулю № 1

«Сучасна систематика неорганічних сполук і хімічних реакцій акцій»

Варіант № 2

1. Охарактеризувати хімічні властивості кальцій гідроксиду.
2. Скласти рівняння реакцій, за допомогою яких можна здійснити такі перетворення :

3. Написати всі можливі реакції, що відбуваються між купрум (II) гідроксидом та нітратною кислотою. Дати назву продуктам реакцій.
4. Закінчити рівняння реакцій:

5. Скласти структурно-графічні формули сполук: ферум(III) дигідрофосфату, натрій силікату, цинк гідроксонітрату, алюміній гідроксиду.
6. Дати відповіді на тестові завдання:

1. Встановіть відповідність між хімічними властивостями оксидів та їх прикладами:

(50)	А основний оксид	1. Sb_2O_3	5. PbO_2
	Б кислотний оксид	2. N_2O_3	6. SO_3

	В	амфотерний оксид	3.	Li_2O	7.	CaO
2.	Солі, утворені кислотою H_2S, називаються ...					
(50)	(впишіть вірну відповідь одним словом)					
3.	Сіль MnSO_4 можна отримати взаємодією H_2SO_4 з:					
(75)	1.	MnO_2 ;	2.	MnO ;	3.	Mn_2O_7 ;
					4.	KMnO_4 .
4.	Стосовно основних солей вірними є твердження:					
(50)	1. продукт неповного заміщення OH^- груп основи на кислотний залишок; 2. продукт неповного заміщення гідрогену кислоти на метал чи йон амонію; 3. утворюються під час взаємодії надлишку кислоти з основою; 4. утворюються під час взаємодії надлишку основи з кислотою.					
5. (100)	Взаємодією ферум(III) гідроксиду з сульфатною кислотою можна отримати (залежно від умов) таку кількість солей ...					
	(впишіть вірну відповідь цифрою, складіть рівняння реакцій)					
6.	Продуктами взаємодії нітроген(IV) оксиду з водою є ...					
(75)	(впишіть формули і назви цих сполук)					
7.	Всі солі кислі в ряді сполук:					
(50)	1.	AlOHSO_4 ,	MgOHCl ,	FeOHNO_3 ;		
	2.	LiHCO_3 ,	CuHPO_4 ,	$\text{Mn}(\text{HCO}_3)_2$;		
	3.	$\text{FeSO}_4 \cdot 7\text{H}_2\text{O}$,	$\text{Ni}(\text{NO}_3)_2$,	MgCl_2 .		
	4.	FeOHSO_4 ,	$\text{Ni}(\text{NO}_3)_2$,	KH_2PO_4 .		

Колоквіум з модулю № 2

«Будова атома та хімічний зв'язок»

Варіант № 1

- Розкрити сучасні уявлення про стан електрона в атомі.
- Дати характеристику елементів з порядковими номерами № 24, № 38

** Для відповіді застосувати таку *схему*:

- згідно з розміщенням елемента в періодичній системі визначити:
 - властивості елемента - метал чи неметал;
 - загальну кількість електронів, кількість енергетичних рівнів, кількість валентних електронів;
- скласти електронну та електронно-графічну формули.
- проаналізувати валентні можливості та ступені окислення елемента.
- навести приклади сполук (оксиди, гідроксиди), що їм відповідають.
- підтвердити рівняннями реакцій їх хімічні властивості.

- Визначити типи хімічного зв'язку в сполуках:

- купрум(II) оксид;
- амоній бромід;
- кальцій сульфат;
- цинк гідроксид;
- йод.

- Дати відповіді на тестові завдання:

- Встановіть відповідність між квантовими числами та їх можливими значеннями:

(100)	А	головне (n);	1.	$+\frac{1}{2}$ та $-\frac{1}{2}$;
	Б	побічне (l);	2.	від $+l$ до $-l$, зокрема 0;
	В	магнітне (m_l);	3.	від 1 до ∞ ;
	Г	спінове (m_s);	4.	від 0 до $n-1$.

- Спінове квантове число характеризує ...

(50) (впишіть вірну відповідь словами)

- Значення орбітального квантового числа обчислюється за формулою ...

- (50) (впишіть формулу)
4. Кількість орбіталей на f-підрівні становить ...
- (50) (впишіть вірну відповідь цифрою)
5. Максимальна кількість електронів на d-підрівні становить ...
- (50) (впишіть вірну відповідь числом)
6. Встановіть відповідність між типом елемента та валентними електронами в його атомі:
(100)	A s - елемент
Б p - елемент;
В d - елемент; | 1. $3d^0 4s^2 4p^0$;
2. $3d^0 4s^2 4p^6$;
3. $3d^6 4s^2 4p^0$; |
|-------|--|--|
7. Послідовність заповнення орбіталей електронами визначається правилом:
- (50) 1. Гунда; 2. Клечковського; 3. Вант-Гоффа; 4. Паулі
8. Послідовність заповнення орбіталей електронами має вигляд:
(75)	1. ...3s,3p,3d,4s,4p,4d,5s...;
2. ...4s,3d,4p,5s,4d,5p...; | 3. ...3s,3p,4s,3d,4p,4d...;
4. ...2s,2p,3s,3p,3d,4s,4p,5s,4d... |
|------|---|--|

Колоквіум з модулю № 2

«Будова атома та хімічний зв'язок»

Варіант № 2

1. Поняття про електронну оболонку атома, її ємкість
 2. Дати характеристику елементів з порядковими номерами **№ 35, № 48**
 ** Для відповіді застосувати таку *схему*:
 - згідно з розміщенням елемента в періодичній системі визначити:
 - властивості елемента - метал чи неметал;
 - загальну кількість електронів, кількість енергетичних рівнів, кількість валентних електронів;
 - скласти електронну та електронно-графічну формули.
 - проаналізувати валентні можливості та ступені окислення елемента.
 - навести приклади сполук (оксиди, гідроксиди), що їм відповідають.
 - підтвердити рівняннями реакцій їх хімічні властивості.
 3. Визначити типи хімічного зв'язку в сполуках:
 - манган(II) гідроксокарбонат;
 - алюміній оксид;
 - ферум(III) сульфат;
 - цинк нітрат;
 - азот.
 4. Дати відповіді на тестові завдання:
 1. Схемі перетворення $Cl^0 \rightarrow Cl^- \rightarrow Cl^+$ відповідає така послідовність:

(100)	1. $1s^2 2s^2 2p^6 3s^2 3p^4$; 2. $1s^2 2s^2 2p^6 3s^2 3p^3$;	3. $1s^2 2s^2 2p^6 3s^2 3p^5$; 4. $1s^2 2s^2 2p^6 3s^2 3p^6$.
-------	--	--
 2. Встановіть відповідність між атомом елемента та кількістю збуджених станів, що він має:

(100)	A хлор; Б фосфор; В барій; Г натрій;	1. один; 2. два; 3. три; 4. жодного.
-------	---	---
 3. Загальна електронна формула зовнішнього енергетичного рівня атомів лужних металів має вигляд:

(75)	1. ns^1 ; 2. ns^2 ;	3. $ns^2 np^5$; 4. $ns^2 np^6$.
------	--	--
 4. Магнітне квантове число може мати значення ...
- (50) (впишіть вірну відповідь літерами та числами)

5. Кількість орбіталей на енергетичному підрівні визначається значенням ... квантового числа.
(50) (впишіть вірну відповідь одним словом)
6. Максимальна кількість електронів на s-підрівні становить ...
(50) (впишіть вірну відповідь цифрою)
7. Встановіть відповідність між типом елемента та валентними електронами його атома:
(100)
A s - елемент
Б p - елемент;
В d - елемент; | 1. $3d^0 4s^2 4p^1$;
2. $3d^0 4s^1 4p^0$;
3. $3d^1 4s^2 4p^0$; |
|--|--|
8. З перелічених характеристик атомів елементів періодично змінюються:
(50)
1. заряд ядра атома;
2. ступені окиснення; | 3. кількість енергетичних рівнів в атомі;
4. кількість валентних електронів. |
|---|---|

Колоквіум з модулю № 3

«Основні закономірності перебігу хімічних перетворень»

Варіант № 1

- Сформулюйте основні положення теорії електролітичної дисоціації.
- Складіть рівняння реакцій у молекулярному та йонному вигляді:

$\text{ZnCl}_2 + \text{K}_3\text{PO}_4 \rightarrow$
 $\text{K}_2\text{SiO}_3 + \text{HCl} \rightarrow$
 $\text{Zn}(\text{OH})_2 + \text{NaOH} \rightarrow$

$\text{Na}_2\text{CO}_3 + \text{H}_2\text{SO}_4 \rightarrow$
 $(\text{NH}_4)_2\text{SO}_4 + \text{KOH} \rightarrow$
 $\text{CoO} + \text{HNO}_3 \rightarrow$
- Написати рівняння дисоціації електролітів: цинк гідроксиду, калію гідрогенкарбонату, сульфатної кислоти. Для слабких електролітів скласти вираз константи дисоціації.
- Написати молекулярні та йонні рівняння реакцій гідролізу солей: цинк ацетату, алюміній сульфату, амоній гідрогенфосфату, хром(III) сульфід, купрум (II) хлориду, натрій карбонату. Вказати середовище їх водних розчинів.
- Підібрати індикатор, за допомогою якого можна на практиці визначити рН цих розчинів.
- Дати відповіді на тестові завдання:
 - (50) **Процес розпаду електролітів на йони під впливом полярних молекул розчинника або при розплавленні називають ...**
(впишіть вірну відповідь словами)
 - (100) **Встановіть відповідність між силою електроліту та прикладом сполук:**

A сильні електроліти Б слабкі електроліти В середньої сили Г неелектроліти	1. CH_3COOH ; 2. CO_2 ; 3. $(\text{NH}_4)_3\text{PO}_4$; 4. NH_4OH ;	5. CaO ; 6. $\text{Fe}(\text{OH})_3$; 7. H_2SO_3 ; 8. $\text{Mg}(\text{NO}_3)_2$
---	---	---
 - (75) **Розташуйте в порядку зростання сили електроліту карбонатну, сульфатну, фосфатну, хлоратну(VII) кислоти**
(впишіть вірну послідовність формулами)
 - (100) **Встановіть відповідність між електролітом та кількістю ступенів його дисоціації:**

A $\text{Fe}(\text{OH})_3$ Б $\text{Mg}(\text{NO}_3)_2$	В $\text{Mn}(\text{OH})_4$ Г H_2CO_3	1. одна; 2. дві; 3. три; 4. чотири
--	---	---
 - (75) **Вираз $K_{\text{дис}}$ сульфідної кислоти за першим ступенем має вигляд ...**
(впишіть вірну відповідь формулою)
 - (75) **Концентрований водний розчин проводить електричний струм гірше за розбавлений у випадку:**

1. кухонної солі; 2. соляної кислоти;	3. сульфатної кислоти; 4. ацетатної кислоти.
--	---

7.	На величину ступеня електролітичної дисоціації впливають такі фактори ...		
(75)	(впишіть вірну відповідь словами)		
8.	Ступінь дисоціації ацетатної кислоти зростає у разі:		
(75)	1. додавання натрій гідроксиду;	3. розбавлення розчину;	
	2. додавання натрій ацетату;	4. охолодження розчину	

Колоквіум з модулю № 3

« Основні закономірності перебігу хімічних перетворень »

Варіант № 2

- Охарактеризувати кількісні характеристики процесу електролітичної дисоціації.
- Написати рівняння реакцій у молекулярному та йонному вигляді:

- Написати рівняння дисоціації електролітів: плюмбум(II) гідроксиду, купрум(II) гідрогенкарбонату, монофосфатної кислоти. Для слабких електролітів скласти вираз константи дисоціації.
- Написати молекулярні та йонні рівняння реакцій гідролізу солей: купрум(II) нітриту, ферум(III) нітрату, цинк гідрогенсульфату, калій фосфату, алюміній сульфід, магній бромід. Вказати середовище їх водних розчинів.
- Підібрати індикатор, за допомогою якого можна на практиці визначити рН цих розчинів.
- Дати відповіді на тестові завдання:

1.	Відношення числа молекул електролітів, що розпалися на йони, до загального числа молекул в розчині називають ...		
(50)	(впишіть відповідь словами і позначенням)		
2.	У водному розчині ступінчасто дисоціюють електроліти:		
(50)	1. H_2SO_3 ;	2. $\text{Cr}_2(\text{SO}_4)_3$;	3. $\text{Ca}(\text{OH})_2$;
			4. KH_2PO_4 .
3.	Скорочене йонне рівняння $\text{H}^+ + \text{OH}^- \rightarrow \text{H}_2\text{O}$ відповідає взаємодії між:		
(100)	1. нітритною кислотою і натрій гідроксидом; 2. хлоридною кислотою і барій гідроксидом; 3. фосфатною кислотою і калій гідроксидом; 4. сульфатною кислотою і купрум (II) гідроксидом.		
4.	Основними положеннями електролітичної дисоціації є:		
(75)	1. дисоціація відбувається під час розчинення електроліту в полярному розчиннику чи в процесі розплавлення; 2. електролітичній дисоціації у розчинах підлягають речовини з йонними або ковалентними неполярними зв'язками; 3. дисоціація – процес оборотний; 4. йони у водних розчинах оточені гідратною оболонкою.		
5.	Розташуйте в порядку зростання сили електроліту гідроксиди магнію, натрію, амонію, алюмінію		
(75)	(впишіть вірну послідовність формулами)		
6.	Встановіть відповідність між силою електроліту та прикладом сполук:		
(100)	А сильні електроліти Б слабкі електроліти В середньої сили Г неелектроліти	1. H_2CO_3 ; 2. $\text{Mg}(\text{OH})_2$; 3. NaCl ; 4. H_3PO_4 ;	5. Fe_2O_3 ; 6. CuO ; 7. K_2SO_3 ; 8. $\text{Ca}(\text{OH})_2$
7.	Встановіть відповідність між електролітом та кількістю ступенів його дисоціації:		
(100)	А. $\text{Pb}(\text{OH})_2$ В. $\text{Ti}(\text{OH})_4$	1. одна; 3. три;	

Б.	$\text{Ba}(\text{CH}_3\text{COO})_2$	Г.	H_3PO_4	2.	дві;	4.	чотири
----	--------------------------------------	----	-------------------------	----	------	----	--------

8. Вираз $K_{\text{дис}}$ карбонатної кислоти за першим ступенем має вигляд ...

(75) (впишіть вірну відповідь формулою)

Колоквіум з модулю № 4

«Хімія біогенних елементів та їх сполук»

Варіант № 1

1. Дати обґрунтовану відповідь, чи має азот у сполуках такі ж ступені окиснення, як фосфор. Навести і порівняти приклади сполук.

2. Скласти молекулярні та йонні рівняння реакцій обміну, гідролізу солей, комплексоутворення. Для окисно-відновних реакцій скласти схему електронного балансу, вказати окисник і відновник.

1. $\text{MnSO}_4 + \text{HOH} \rightleftharpoons$	6. $\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7 + \text{NaNO}_2 + \text{H}_2\text{SO}_4 \rightarrow$
2. $\text{KOH} + (\text{NH}_4)_2\text{SO}_4 \rightarrow$	7. $\text{H}_2\text{O}_2 + \text{NaJ} + \text{H}_2\text{SO}_4 \rightarrow$
3. $\text{AlF}_3 + \text{NaF}_{(\text{надп.})} \rightarrow$	8. $\text{KMnO}_4 + (\text{NH}_4)_2\text{S} + \text{H}_2\text{O} \rightarrow$
4. $\text{H}_2\text{S} + \text{HClO} \rightarrow \text{S} + \text{HCl} \dots + \dots$	9. $\text{J}_2 + \text{Br}_2 + \text{H}_2\text{O} \rightarrow$
5. $\text{PbO}_2 + \text{MnSO}_4 + \text{H}_2\text{SO}_4 \rightarrow \text{HMnO}_4 + \dots$	10. $10. \text{Cu} + \text{H}_2\text{SO}_{4 \text{ конц.}} \rightarrow$

3. Дати відповіді на тестові завдання:

1. Нітроген у сполуках може виявляти ступені окиснення:

(75)	1. усі парні від 3- до 5+;	3. усі непарні від 3- до 5+;
	2. усі від 1- до 4+;	4. усі від 3- до 5+.

2. Хлоридна кислота є відновником під час взаємодії з:

(50)	1. PbO_2 ;	3. CuO ;
	2. Ag_2O ;	4. Fe_2O_3

3. В ОВ-реакціях властивості типового відновника мають:

(75)	1. NaJ , NH_3 , FeSO_4 ;
	2. KMnO_4 , HNO_3 розб., K_2CrO_4 ;
	3. NaNO_2 , HNO_3 конц., Cl_2 ;
	4. $\text{Cr}_2(\text{SO}_4)_3$, K_2S , Al .

4. Валентність та ступінь окиснення нітрогену в NH_4Cl становить, відповідно ...

(75) (впишіть вірну відповідь цифрами)

5. Флуор у сполуках може виявляти ступені окиснення:

(75)	1. усі парні від 1- до 7+;	3. усі непарні від 1- до 7+;
	2. усі від 1- до 1+;	4. 1-.

6. Mn^{7+} в лужному середовищі приймає ... електронів:

(75) (впишіть вірну відповідь цифрою)

7. Встановіть відповідність між оксидом неметалу та кислотою, що йому відповідає:

(75)	А SO_2	В N_2O_3	1. HNO_2 ;	3. H_2SO_3 ;
	Б SO_3	Г N_2O_5	2. HNO_3 ;	4. H_2SO_4 .

8. H_2O_2 у разі взаємодії з $\text{Fe}_2(\text{SO}_4)_3$ в кислому середовищі утворює сполуку ...

(100) (впишіть формулу сполуку)

9. Встановіть відповідність між схемами перетворень та кількістю електронів, що беруть у них участь:

(75)	А $\text{Ca}^0 \rightarrow \text{Ca}^{2+}$	1. + 2 $\bar{e}$;
	Б $\text{Al}^{3+} \rightarrow \text{Al}^0$	2. - 2 $\bar{e}$;
	В $\text{Al}^0 \rightarrow \text{Al}^{3+}$	3. - 3 $\bar{e}$;
	Г $\text{Cu}^{2+} \rightarrow \text{Cu}^0$	4. + 3 $\bar{e}$.

10. Розташуйте метали в порядку посилення окисної здатності їх йонів:

(75)	1. Cr;	2. Cu;	3. Pb;	4. Au.

Колоквіум з модулю № 4

«Хімія біогенних елементів та їх неорганічних сполук»

Варіант № 2

1. Прокоментувати, якими хімічними властивостями відрізняються концентрована та розбавлена нітратна кислота. Написати відповідні рівняння реакцій.

2. Скласти молекулярні та йонні рівняння реакцій обміну, гідролізу солей, комплексоутворення. Для окисно-відновних реакцій скласти схему електронного балансу, вказати окисник та відновник.

1. $\text{Zn}(\text{NO}_3)_2 + \text{HOH} \rightleftharpoons$	6. $\text{K}_2\text{SO}_3 + \text{KMnO}_4 + \text{H}_2\text{O} \rightarrow$
2. $\text{Fe}(\text{OH})_3 + \text{H}_2\text{SO}_4 \rightarrow$	7. $\text{CrCl}_3 + \text{H}_2\text{O}_2 + \text{NaOH} \rightarrow$
3. $\text{Cu}_3(\text{PO}_4)_2 + \text{NH}_4\text{OH}_{(\text{надл.})} \rightarrow$	8. $\text{MnO}_2 + \text{NaBr} + \text{H}_2\text{SO}_4 \rightarrow$
4. $(\text{NH}_4)_2\text{Cr}_2\text{O}_7 \xrightarrow{t} \text{N}_2 + \text{Cr}_2\text{O}_3 + \dots$	9. $\text{NaNO}_2 + \text{KJ} + \text{H}_2\text{SO}_4 \rightarrow$
5. $\text{KJ} + \text{KJO}_3 + \text{HCl} \rightarrow \text{J}_2 + \dots$	10. $\text{Zn} + \text{HNO}_3_{\text{розб.}} \rightarrow$

3. Дати відповіді на тестові завдання:

1. Встановіть відповідність між схемою перетворення та кількістю електронів, що беруть у ньому участь:

(100)

А	$\text{Cr}^{3+} \rightarrow \text{CrO}_4^{2-}$	1.	+ 6 е;
Б	$\text{CrO}_4^{2-} \rightarrow \text{Cr}^{3+}$;	2.	- 3 е;
В	$\text{Cr}_2\text{O}_7^{2-} \rightarrow 2\text{Cr}^{3+}$;	3.	+ 3 е;
Г	$2\text{Cr}^{3+} \rightarrow \text{Cr}_2\text{O}_7^{2-}$;	4.	- 6 е.

2. Вплив середовища на продукти ОВР властивий реакціям за участю:

(50)

1.	сполук Сульфуру;	3.	сполук Хрому;
2.	сполук Мангану;	4.	сполук Феруму;

3. Неметали розташовані в ... підгрупах періодичної системи

(50)

(впишіть пропущене слово)

4. Взаємодіючи з киснем, неметали утворюють:

(50)

1.	основні оксиди;	3.	амфотерні оксиди;
2.	кислотні оксиди;	4.	кислотні і амфотерні оксиди

5. Розташуйте галогени в порядку збільшення хімічної активності:

(75)

1. Br; 2. J; 3. F; 4. Cl.
(впишіть вірну послідовність)

6. Встановіть відповідність між неметалом та електронною формулою його атома:

(100)

А	Si	В	Cl	1.	$\dots 3s^2 3p^5$;	3.	$2s^2 2p^1$;
Б	O	Г	B	2.	$\dots 3s^2 3p^2$;	4.	$2s^2 2p^4$

7. Кислотні властивості вищих оксидів неметалів в групах зверху донизу ...

(50)

(впишіть вірну відповідь одним словом)

8. Встановіть відповідність між сполукою та ступенем окиснення Нітрогену в ній:

(75)

А	N_2	В	NaNO_3	1.	3-;	3.	3+;
Б	HNO_2	Г	NH_3	2.	0;	4.	5+

9. Активність металів у ряді $\text{Li} \rightarrow \text{Na} \rightarrow \text{K} \rightarrow \text{Rb} \rightarrow \text{Cs}$:

(50)

1.	зменшується;	3.	не змінюється;
2.	спочатку зростає потім зменшується;	4.	збільшується.

10. В електрохімічному ряді стандартних електродних потенціалів металів зліва направо відновна здатність металів ...

(50)

(впишіть вірну відповідь одним словом)

Колоквіум з модулю № 5

«Теоретичні та експериментальні основи якісного і кількісного хімічного аналізу»

Варіант № 1

1. Навести основні принципи розділення катіонів II-A, II-B, III-ої аналітичних груп.
2. Запропонувати хід аналізу солі складу $\text{Ca}(\text{NO}_3)_2$.
3. За наведеними спостереженнями визначити якісний склад солі:
 - сіль білого кольору, водорозчинна;
 - Розчин солі + $(\text{NH}_4)_2\text{HPO}_4 + \text{NH}_4\text{OH} \xrightarrow{\text{NH}_4\text{Cl}} \text{A} \downarrow$;
 - $\text{A} + \text{NH}_4\text{OH}_{\text{надлишок}} \rightarrow$ осад не розчиняється;
 - $\text{A} + \text{CH}_3\text{COOH} \rightarrow$ розчин;
 - Розчин солі + $\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7 \rightarrow$ жовтий осад не утворюється;
 - Розчин солі + $\text{NaBiO}_3 + \text{HNO}_3 \rightarrow$ колір розчину не змінюється;
 - Розчин солі + $(\text{NH}_4)_2\text{C}_2\text{O}_4 \rightarrow$ білий осад не утворюється.

Kt - ?

- Розчин солі + $\text{BaCl}_2 \rightarrow \text{B} \downarrow$;
- $\text{B} + \text{HCl} \rightarrow$ осад не розчиняється.

An - ?

Склад солі?

Написати молекулярні та йонні рівняння реакцій визначення йонів солі.

4. Дати відповіді на тестові завдання:

1. **Предметом вивчення аналітичної хімії є:**
(75)

1. аналіз катіонів та аніонів;	3. методи хімічного аналізу речовин;
2. якісний та кількісний аналіз;	4. аналіз I, II, III групи катіонів.
2. **Груповим реагентом на III аналітичну групу катіонів є ...**
(50)

(у бланку відповідей впишіть формулу)

3. **Встановіть відповідність між групою катіонів та їх прикладом**
(100)

A. I група	1. Na^+	4. NH_4^+
Б. II група	2. Mn^{2+}	5. Fe^{2+}
В. III група	3. Cu^{2+}	6. Fe^{3+}
4. **При виявленні катіону K^+ реактивом $\text{Na}_2[\text{Co}(\text{NO}_2)_6]$ зовнішнім ефектом є:**
(75)

1. утворення коричневого осаду;	3. утворення білого осаду;
2. малинове забарвлення розчину;	4. утворення жовтого осаду
5. **Встановіть відповідність між реагентом, катіоном який виявляють за його допомогою та зовнішнім ефектом, що при цьому спостерігається:**
(100)

A $\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7$	1. Ba^{2+}	4. білий осад
Б $(\text{NH}_4)_2\text{C}_2\text{O}_4$	2. Cu^{2+}	5. жовтий осад
В $\text{K}_4[\text{Fe}(\text{CN})_6]$	3. Ca^{2+}	6. червоно-бурий осад
6. **Осад фосфату невідомого катіону не розчинився в надлишку NH_4OH . Висновок:**
(100)

1. катіон належить до I групи	3. катіон належить до III групи
2. катіон належить до II групи	4. катіон належить до II або III групи
7. **Вкажіть послідовність виконання аналітичних операцій при виявленні аніону:**
(100)

1. проведення дробного аналізу;	2. встановлення групи аніонів;	3. опис зовнішнього вигляду солі.
---------------------------------	--------------------------------	-----------------------------------
8. **Встановіть відповідність між аніоном, реагентом для його виявлення та зовнішнім ефектом, що при цьому спостерігається:**
(100)

A J^-	1. $\text{MgCl}_2 + \text{NH}_4\text{OH}$	4. коричневий розчин
Б PO_4^{3-}	2. $\text{CH}_3\text{COOH} + \text{KJ}$	5. малиново-фіолетовий розчин
В NO_2^-	3. $\text{Cl}_2 + \text{H}_2\text{O}$	6. жовтий осад
9. **Для відокремлення катіону Al^{3+} від інших катіонів II групи застосовують**
(75)

1. $(\text{NH}_4)_2\text{HPO}_4$	3. NaOH або KOH
2. Na_2CO_3	4. $\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7$

Колоквіум з модулю № 5

«Теоретичні та експериментальні основи якісного і кількісного хімічного аналізів»

Варіант № 2

- Груповий реагент і реакції визначення аніонів II-ої аналітичної групи аніонів.
- Запропонувати хід аналізу солі складу MnSO_4 .
- За наведеними спостереженнями визначити якісний склад солі:

- сіль жовтуватого кольору, водорозчинна;
- Розчин солі + $(\text{NH}_4)_2\text{HPO}_4 + \text{NH}_4\text{OH} \xrightarrow{\text{NH}_4\text{Cl}}$ осад не утворюється;
- Розчин солі + $\text{NaOH} \xrightarrow{t}$ газ не виділяється;
- Розчин солі + $\text{K}[\text{Sb}(\text{OH})_6] \rightarrow$ осад не утворюється;
- Розчин солі + $\text{Na}_3[\text{Co}(\text{NO}_2)_6] \rightarrow \text{A} \downarrow$ (жовтого кольору).

Kt - ?

- Розчин солі + $\text{BaCl}_2 \rightarrow$ осад не утворюється;
- Розчин солі + $\text{AgNO}_3 \rightarrow \text{B} \downarrow$ (жовтого кольору).
- $\text{B} \downarrow + \text{NH}_4\text{OH}$ надлишок $\rightarrow$ осад не розчиняється.
- Розчин солі + $\text{Cl}_2 \xrightarrow{\text{C}_6\text{H}_6} \rightarrow$ шар C_6H_6 забарвлюється в червоне-фіолет. колір.

An - ?

Склад солі?

Написати молекулярні та йонні рівняння реакцій визначення йонів солі.

- Дати відповіді на тестові завдання:

- Реакції, перебіг яких супроводжується характерним зовнішнім ефектом, називаються...
(у бланку відповідей впишіть вірну відповідь одним словом)
- Якісний аналіз дозволяє встановити:
(50)

1. кількісний склад речовини;	3. якісний та кількісний склад речовини
2. якісний склад речовини;	4. будову речовини
- Не мають групового реактиву катіони ... аналітичної групи
(75) (у бланку відповідей впишіть вірну відповідь одним словом)
- Встановити відповідність між групою катіонів та їх прикладом:
(100)

А. I група	1. K^+	4. NH_4^+
Б. II група	2. Ca^{2+}	5. Mg^{2+}
В. III група	3. Zn^{2+}	6. Ba^{2+}
- При виявленні катіону NH_4^+ реактивом Несслера зовнішнім ефектом є:
(75)

1. утворення коричневого осаду;	3. виділення амоніаку;
2. розчинення коричневого осаду;	4. малинове забарвлення розчину.
- Осад фосфату невідомого катіону розчинився в надлишку NH_4OH . Висновок:
(100)

1. катіон належить до I групи	3. катіон належить до III групи
2. катіон належить до II групи	4. катіон належить до II або III групи
- Для виявлення катіону Fe^{3+} застосовують реагенти ...
(100) (у бланку відповідей впишіть вірну формулу)
- На розчин, що містить катіони II групи, подіяли $\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7$ в присутності CH_3COONa . Утворився жовтий осад. Висновок:
(100)

1. присутній Ba^{2+}	3. відсутні Ca^{2+} , Ba^{2+}
2. присутні Ca^{2+} , Ba^{2+}	4. відсутній Ba^{2+}
- При дії на Cu^{2+} реагентом $\text{K}_4[\text{Fe}(\text{CN})_6]$ утворюється червоно-бурий осад, формула якого ...
(75) (у бланку відповідей впишіть вірну формулу)
- Встановіть відповідність між аніоном, реагентом для його виявлення та зовнішнім ефектом, що при цьому спостерігається:
(100)

А	Br^-	1.	$\text{MgCl}_2 + \text{NH}_4\text{OH}$	4.	жовтий розчин
Б	PO_4^{3-}	2.	FeSO_4 насич + H_2SO_4 конц	5.	буре кільце
В	NO_3^-	3.	$\text{Cl}_2 + \text{H}_2\text{O}$	6.	білий осад

Колоквіум з модулю № 6

«Теоретичні та експериментальні основи кількісного аналізу»

Варіант № 1

1. Криві титрування методу нейтралізації.
2. Вимоги до вихідної речовина. Вихідна речовина методу перманганатометрії.
3. Описати хід визначення концентрації розчину солі Мора.
4. Провести розрахунки, необхідні для приготування:
 - 300 г водного розчину з масовою часткою MgCl_2 16%;
 - 2,5 л 0,8 моль/л водного розчину ацетатної кислоти;
3. Дати відповіді на тестові завдання:
 1. **В основу методу перманганатометрії покладено реакції:**

1. осадження малорозчинних сполук	3. окиснення-відновлення
2. нейтралізації	4. комплексоутворення
 2. **Для приготування 300 г 5% розчину KMnO_4 необхідно ... грамів солі та ... мілілітрів води**
(у бланку відповідей впишіть вірну відповідь двома цифрами через кому)
 3. **Для приготування розчину з точною концентрацією необхідно використовувати такий мірний посуд:**

1. мірну колбу;
2. хімічний стакан;
3. конічну колбу для титрування;
4. Бюретку.
 4. **Процес поступового добавляння розчину з точно відомою концентрацією до розчину речовини, що аналізується, називається**
(у бланку відповідей впишіть вірну відповідь одним словом)
 5. **Для встановлення точки еквівалентності в методі нейтралізації використовують індикатор:**

1. фенолфталеїн;	3. бромкрезоловий зелений;
2. метиловий оранжевий;	4. не використовують індикатор.
 6. **Робочим розчином методу нейтралізації є:**

1. розчин кислоти або лугу;
2. розчин калій перманганату;
3. розчин аргентум (I) нітрату;
4. розчин барій хлориду.
 7. **Кількістю молів розчиненої речовини в 1 л розчину вимірюється ... концентрація**
(у бланку відповідей впишіть вірну відповідь одним словом)
 8. **Для розрахунків в титриметричному аналізі використовують закон ...**
(у бланку відповідей впишіть вірну відповідь одним словом)
 9. **Еквівалент кислоти $\text{H}_4\text{P}_2\text{O}_7$ становить:**
(у бланку відповідей впишіть вірну відповідь числом)
 10. **Маса 20 мл розчину HNO_3 з густиною 1,31 г/см³ становить:**

1. 1,31 г;	2. 13,1 г;	3. 2,62 г;	4. 26,2 г
------------	------------	------------	-----------

Колоквіум з модулю № 6

«Теоретичні та експериментальні основи кількісного аналізу»

Варіант № 2

1. Умови перманганатометричних визначень.
2. Обґрунтувати вибір індикаторів методу нейтралізації.
3. Стандартний розчин методу нейтралізації та особливості його приготування.
4. Провести розрахунки, необхідні для приготування:
 - 1,4 л 0,1 н. розчину бури;
 - 450 мл 1,2 моль/л водного розчину Na_2SO_4 ;
5. Дати відповіді на тестові завдання:

1. До методів кількісного аналізу належать:

(75)	1.	ваговий та титриметричний аналізу;	3.	метод комплексометрії;
	2.	аналіз катіонів та аніонів;	4.	метод перманганатометрії.

2. В основу методу нейтралізації покладено реакцію:

(50)	1.	осадження малорозчинних сполук	3.	окиснення-відновлення
	2.	нейтралізації	4.	комплексоутворення

3. Розрахувати, скільки грамів солі та мілілітрів води необхідно взяти для приготування 200 г 3% розчину NaCl ...

(100)

(у бланку відповідей впишіть вірну відповідь цифрою)

4. Приготувати розчин з точною концентрацією можна, використовуючи :

(75)	1.	наважку речовини, зважену з точністю до 0,01 г, і мірну колбу
	2.	наважку речовини, зважену з точністю до 0,0001 г, і мірну колбу
	3.	наважку речовини, зважену з точністю до 0,0001 г, і мірний циліндр
	4.	фіксанал і мірну колбу

5. Вихідною речовиною в методі перманганатометрії є:

(75)	(у бланку відповідей впишіть вірну формулу)
------	---

6. Для встановлення точки еквівалентності в методі перманганатометрії використовують індикатор:

(75)	1.	фенолфталеїн	3.	бромкрезоловий зелений
	2.	метиловий оранжевий	4.	не використовують індикатор

7. До розчину щавлевої кислоти додали розчин розведеної H_2SO_4 і почали титрувати розчином KMnO_4 . Яка важлива операція була пропущена:

(100)

1.	додавання MnSO_4
2.	додавання H_2SO_4 концентрованої
3.	охолодження розчину перед титруванням
4.	нагрівання розчину до 70-80° С перед титруванням

8. Кількістю моль-еквівалентів розчиненої речовини в 1 л розчину вимірюється ...

(75)	(у бланку відповідей впишіть вірну відповідь)
------	--

9. В основу методу перманганатометрії покладена реакція ...

(75)	(у бланку відповідей впишіть вірну відповідь одним словом)
------	--

10. Маса 10 мл розчину H_2SO_4 з густиною 1,831 г/см³ становить:

(100)	1.	1,831 г	3.	183,1 г
	2.	18,31 г	4.	1831,0 г

8. Методи навчання

Для досягнення кінцевої мети навчання під час викладання хімії застосовуються мотиваційні, організаційно-ділові і контрольно-оцінювальні методи навчання.

Мотиваційні методи спрямовані на формування у студентів інтересу до пізнавальної діяльності і відповідальності за навчальну працю. Такими методами є наповнення занять інформацією про значення хімії, її досягнення у розвитку людства, взагалі, і для подальшого навчання та майбутньої професійної діяльності фахівця, зокрема.

Організаційно-ділові методи забезпечують організацію навчального процесу і мисленнєвої діяльності студента індуктивного, дедуктивного, репродуктивного і пошукового характеру. За джерелами знань серед цих методів розрізняють інформаційно-повідомлювальні (словесні) – розповідь, пояснення, бесіда, лекція, дискусії, інструктаж; наочне-демонстраційні – ілюстрації, спостереження; практичні – лабораторні роботи, індивідуальні завдання, вправи, реферати.

Контрольно-оцінювальні методи пов'язані з контролем за навчальною діяльністю (контрольні роботи, тести, колоквіуми, співбесіди, семінари, захист лабораторних робіт і рефератів, екзамени, самоконтроль і самооцінка).

За характером логіки пізнання застосовуються аналітичні, синтетичні і аналітико-синтетичні прийоми навчання.

Ефективність навчання підвищується широким використанням активних і інтерактивних методів навчання: проблемні ситуації і лекції, творчі і дослідницькі завдання, створення умов для самореалізації студентів, діалогу, співпраці і змагання між ними, індивідуалізації навчання.

9. Форми контролю

Засобом підвищення ефективності навчального процесу є застосування певної стимулюючої системи контролю навчальної роботи студентів, яка складається в курсі хімії з таких видів контролю:

попередній – проводиться на початку вивчення дисципліни в формі тестової перевірки залишкових знань з шкільного курсу хімії і підготовленості студентів до сприйняття нових знань;

поточний – проводиться на всіх аудиторних заняттях шляхом спостереження за роботою студентів і у формі фронтального опитування;

тематичний – перевірка, оцінка і корекція засвоєння знань з певної теми у формі тематичних семінарів, захисту лабораторних робіт або тематичної контрольної роботи;

модульний – перевірка оволодіння матеріалом достатньо великого обсягу у формах модульної тестової контрольної роботи, колоквіуму, захисту реферату або індивідуального завдання;

підсумковий – контроль за атестаційний період по сукупності результатів тематичного і модульного контролів;

заключний – визначення і оцінка успішності за весь період вивчення дисципліни, проводиться у формі тестового екзамену.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Оцінювання студентів відбувається згідно положення «Про екзамени та заліки у НУБіП України» від 20.02.2015 р. протокол №6

Оцінка національна	Оцінка ЄКТС	Визначення оцінки ЄКТС	Рейтинг студента, бали
Відмінно	A	Відмінно – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	90 – 100
	B	Дуже добре – вище середнього рівня з	82-89

Добре		кількома помилками	
	C	Добре – в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок	74-81
Задовільно	D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків	64-73
	E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії	60-63
Незадовільно	FX	Незадовільно – потрібно працювати перед тим, як отримати позитивну оцінку	35-59
	F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота	0-34

Для визначення рейтингу студента із засвоєння дисципліни **R_{дис.}** (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента з навчальної роботи **R_{нр}** (до 70 балів)

Поточний контроль				Рейтинг з навчальної роботи R_{нр}	Рейтинг з додаткової роботи R_{др}	Рейтинг штрафний R_{штр}	Підсумкова атестація (екзамен чи залік)	Загальна кількість балів
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Змістовий модуль 3	Змістовий модуль п					
100	100	100	100	70	20	5	30	100

Примітки. 1. Відповідно до «Положення про кредитно-модульну систему навчання в НУБіП України», затвердженого ректором університету 03.04.2009 р., рейтинг студента з навчальної роботи **R_{нр}** стосовно вивчення певної дисципліни визначається за формулою

$$R_{нр} = \frac{0,7 \cdot (R^{(1)}_{зм} \cdot K^{(1)}_{зм} + \dots + R^{(n)}_{зм} \cdot K^{(n)}_{зм})}{K_{дис}} + R_{др} - R_{штр},$$

де **R⁽¹⁾_{зм}, ... R⁽ⁿ⁾_{зм}** – рейтингові оцінки змістових модулів за 100-бальною шкалою;

n – кількість змістових модулів;

K⁽¹⁾_{зм}, ... K⁽ⁿ⁾_{зм} – кількість кредитів ECTS, передбачених робочим навчальним планом для відповідного змістового модуля;

K_{дис} = K⁽¹⁾_{зм} + ... + K⁽ⁿ⁾_{зм} – кількість кредитів ECTS, передбачених робочим навчальним планом для дисципліни у поточному семестрі;

R_{др} – рейтинг з додаткової роботи;

R_{штр} – рейтинг штрафний.

Наведену формулу можна спростити, якщо прийняти **K⁽¹⁾_{зм} = ... = K⁽ⁿ⁾_{зм}**. Тоді вона буде мати вигляд

$$R_{нр} = \frac{0,7 \cdot (R^{(1)}_{зм} + \dots + R^{(n)}_{зм})}{n} + R_{др} - R_{штр}.$$

Рейтинг з додаткової роботи R_{др} додається до **R_{нр}** і не може перевищувати 20 балів. Він визначається лектором і надається студентам рішенням кафедри за виконання робіт, які не передбачені навчальним планом, але сприяють підвищенню рівня знань студентів з дисципліни.

Рейтинг штрафний R_{штр} не перевищує 5 балів і віднімається від **R_{нр}**. Він визначається лектором і вводиться рішенням кафедри для студентів, які матеріал змістового модуля засвоїли невчасно, не дотримувалися графіка роботи, пропускали заняття тощо.

11. Методичне забезпечення

1. Антрапцева Н.М., Пономарьова І.Г., Кочкодан О.Д., Солод Н.В. Загальна хімія. Лабораторний практикум з основами теорії для студентів напрямів 6.090103 – «Лісове та садово-паркове господарство», 6.051801 – «Деревооброблювальні технології». – К.: НУБіПУ, 2015. – 172 с.
2. Антрапцева Н.М., Пономарьова І.Г., Кочкодан О.Д., Солод Н.В. Загальна хімія. Основи теорії та лабораторний практикум для студентів напрямів підготовки 6.090103 «Лісове та садово-паркове господарство», 6.051801 «Деревооброблювальні технології». – К.: НУБіПУ, 2014. – 172 с.
3. Антрапцева Н.М., Пономарьова І.Г. Основи загальної та неорганічної хімії. Навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів напрямів підготовки 6.090103 – "Лісове та садово-паркове господарство", 6.051801 – «Деревооброблювальні технології». – К.: НУБіПУ, 2010. – 158 с.
4. Антрапцева Н.М., Пономарьова І.Г. Кочкодан О.Д. Загальна та неорганічна хімія. Збірник тестових завдань для самостійної роботи студентів напрямів 6.090103 – "Лісове та садово-паркове господарство", 6.090102 – «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва». – К.: НУБіПУ, 2010. – 105 с.
5. Антрапцева Н.М., Кочкодан О.Д., Пономарьова І.Г. Аналітична хімія. Робочий зошит (з основами теорії) для студентів напряму 6.090103 – "Лісове та садово-паркове господарство". – К.: НУБіПУ, 2015. – 126 с.

Методичні вказівки для студентів заочної форми навчання

1. Антрапцева Н.М., Пономарьова І.Г. Основи загальної та неорганічної хімії. Навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів заочного відділення напрямів підготовки 6.090103 – "Лісове та садово-паркове господарство", 6.090102 – «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва». – К.: НУБіПУ, 2010. – 158 с.

12. Рекомендована література

- основна

1. Загальна та неорганічна хімія / О.І. Карнаухов, В.А. Копілевич, Д.О. Мельничук, М.С. Слободяник, С.І. Скляр, К.О. Чеботько. – К.: Фенікс, 2003. – 752 с.
2. Загальна хімія /О.І.Буря, М.Ф.Повхан, О.П.Чигвінцева, Н.М.Антрапцева. – Дн.: Наука і освіта, 2002. – 306 с.
3. Романова Н.В. Загальна та неорганічна хімія. – К.:Ірпінь, ВТФ «Перун», 2004. – 480 с.
4. Гупало О.П., Тушницький О.П. Органічна хімія. – К.: Знання, 2010. – 431 с.
5. Гайдукевич О.М., Болотов В.В., Сич Ю.В. ін. Аналітична хімія. – Харків: Основа (Вид-во НФАУ), 2000. – 397 с.

- допоміжна

1. Загальна та неорганічна хімія: У 2-х ч. – Ч.І / О.М. Степаненко, Л.Г. Рейтер, В.М. Ледовських, С.В.Іванов. – К.: Педагог. преса, 2002. – 520 с.; Ч.ІІ / О.М.Степаненко, Л.Г. Рейтер, В.М. Ледовських, С.В. Іванов. – К.: Педагог. преса, 2000. – 784 с.
2. Кириченко В.І. Загальна хімія. – К.: Вища школа, 2005. – 639 с.
3. Жаровський Ф.Г., Пилипенко А.Т., П'ятницький І.В. Аналітична хімія. – К.: Вища школа, 1982. – 544 с.
4. Копілевич В.А., Аббарбарчук Л.М., Ущипівська Т.І. та ін. Аналітична хімія. Навчальний посібник. – К.: Поліграф, 2010. – 214 с.
5. Колоїдна хімія: підруч. / [М. О. Мchedлов-Петросян, В. І. Лебідь, О. М. Глазкова та ін.]. – Х.: Фоліо, 2005. – 304с.

6. Корнілов М.Ю., Білодід О.І., Голуб О.А. Термінологічний посібник з хімії. – К.: ІЗМН, 1996. – 118 с.

13. Інформаційні ресурси

1. <http://www.chemnet.ru/>
2. <http://www.hemi.nsu.ru/>
3. <http://www.hij.ru/>
4. <http://n-t.ru/ri/ps/>
5. <http://www.physchem.chimfak.rsu.ru/Sources.html>
6. <http://him.1september.ru/>
7. <http://www.alhimik.ru/>
8. <http://rushim.ru/books/books.htm>
9. <http://all-met.narod.ru/>
10. <http://www.chemistry.ru/>